

MINTAQAVIY IQTISODIY TIZIMNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Ermetov Amirbek Ismoilovich

Urganch Raqamli Texnologiyalar Universiteti

ARTICLE INFO.

Kalit so'zlar: Hududiy rivojlanish, iqtisodiy barqarorlik, tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar, investitsiya muhiti, kichik biznes, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, raqamli texnologiyalar, iqtisodiy tahlil, resurslardan foydalanish, hududiy siyosat, strategik rejalashtirish, innovatsion yondashuv.

Annotatsiya

Ushbu maqolada mintaqaviy iqtisodiy tizimini barqaror rivojlantirish jarayonida tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish masalalari yoritilgan. Muallif tomonidan hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining hozirgi holati tahlil qilingan hamda mavjud muammolarni bartaraf etish uchun taklif etilayotgan samarali mexanizmlar asoslab berilgan. Xususan, mahalliy resurslardan oqilona foydalanish, investitsion muhitni yaxshilash, kichik biznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, shuningdek, raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali hududiy iqtisodiyotning barqarorligini ta'minlash yo'llari ko'rib chiqilgan. Maqola natijalari iqtisodiy siyosat yurituvchi tashkilotlar va hududiy boshqaruv organlari uchun amaliy ahamiyat kasb etadi.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2025 LWAB.

Kirish.

Hozirgi davrda mintaqaviy iqtisodiy rivojlanish davlat iqtisodiy siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylanib bormoqda. Iqtisodiy barqarorlikka erishish, aholining turmush darajasini oshirish, bandlikni ta'minlash va resurslardan samarali foydalanish aynan hududlarda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar bilan chambarchas bog'liqdir. Shu bois, mintaqaviy iqtisodiy tizimini barqaror rivojlantirishda zamonaviy yondashuvlarga asoslangan tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish va takomillashtirish dolzarb masalaga aylangan. Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida hududiy rivojlanishni ta'minlash maqsadida qator strategik hujjatlar qabul qilinmoqda, tarmoqlar va sohalar bo'yicha hududiy dasturlar ishlab chiqilmoqda. Biroq, joylardagi iqtisodiy muammolar, infratuzilmaning yetarlicha rivojlanmaganligi, investitsiyalar oqimining notekisligi va mehnat resurslaridan to'liq foydalanilmasligi kabi omillar iqtisodiy o'sishning izchil davom etishiga to'sqinlik qilmoqda. Shu nuqtai nazardan, mintaqaviy iqtisodiy tizimining samaradorligini oshirish, resurs va imkoniyatlardan oqilona foydalanish, kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish, investitsion muhitni yaxshilash hamda zamonaviy boshqaruv texnologiyalarini joriy etish orqali barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlovchi tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish zarurati ortib bormoqda. Mazkur maqolada aynan shu masalalarga e'tibor qaratilgan bo'lib, hududiy iqtisodiy tizimni rivojlantirishda samarali mexanizmlarning o'rni, ularning amaliyotdagi qo'llanilishi hamda takomillashtirish yo'llari tahlil qilinadi.

Asosiy qism.

Mintaqaviy iqtisodiyot davlatning umumiy iqtisodiy tizimida alohida o'rin tutadi. Har bir hududning

iqtisodiy salohiyati, resurs imkoniyatlari, infratuzilmaviy rivojlanish darajasi, demografik holati va geografik joylashuvi o'ziga xos bo'lib, ular asosida hududiy iqtisodiy siyosat va boshqaruv mexanizmlari shakllanadi. Shu bois, mintaqaning o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish barqaror rivojlanishning muhim omilidir.

1. Mintaqaviy iqtisodiy tizimda mavjud muammolar

Hozirgi davrda ko'plab mintaqalarda iqtisodiy rivojlanishning sustligi kuzatilmoqda. Bu holatga bir nechta sabablar mavjud:

Sanoatning yetarlicha diversifikatsiya qilinmagani – iqtisodiy faoliyat asosan bir-ikki tarmoq bilan cheklanib qolmoqda.

Infratuzilma yetishmovchiligi – transport, energetika, axborot-kommunikatsiya tarmoqlarining zamonaviy talablarga javob bermasligi.

Investitsiyalarning yetarlicha jalb qilinmasligi – ayniqsa, xorijiy va xususiy sarmoyadorlar uchun noqulay sharoitlar mavjudligi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning sust rivojlanishi – normativ-huquqiy bazaning yetarlicha qulay emasligi.

Raqamli iqtisodiyotning sust joriy qilinishi – avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari va elektron xizmatlar yetishmasligi.

2. Tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish yo'nalishlari

Mintaqaviy iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlarda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish dolzarb hisoblanadi:

a) Hududiy strategik rejalashtirish tizimini kuchaytirish

Hududlar iqtisodiyotining o'sish trayektoriyasini belgilovchi strategik dasturlar zamonaviy yondashuvlarga asoslangan bo'lishi kerak. Raqamli tahlil, GIS texnologiyalaridan foydalanish va sektorlararo muvofiqlashtirish muhim ahamiyatga ega.

b) Investitsion muhitni yaxshilash

Mintaqalarga mahalliy va xorijiy sarmoyalarni keng jalb etish uchun qulay infratuzilma, soliq va bojxona imtiyozlari, yer resurslaridan foydalanish bo'yicha aniq mexanizmlar ishlab chiqilishi lozim.

c) Kichik biznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash

Hududiy rivojlanishda kichik biznesning o'rni beqiyosdir. Tadbirkorlik subyektlari uchun mikromoliyalash, subsidiyalar, konsalting xizmatlari hamda inkubatsiya markazlarini tashkil etish orqali ularning salohiyati oshiriladi.

d) Raqamli texnologiyalarni joriy etish

Hududlarda elektron boshqaruv tizimlari, raqamli savdo maydonchalari, logistika tarmoqlari va "aqlli" infratuzilmalarni shakllantirish orqali boshqaruv samaradorligi oshiriladi.

e) Mehnat resurslaridan samarali foydalanish

Har bir mintaqaning demografik holatiga mos kadrlar tayyorlash, kasb-hunar maktablari faoliyatini kuchaytirish va ishbilarmonlik muhitini yaratish orqali ishsizlik darajasini kamaytirish mumkin.

3. Hududiy ixtisoslashuv va klaster yondashuvi.

Har bir mintaqaning o'ziga xos tabiiy, iqtisodiy va ijtimoiy resurslariga asoslanib, ixtisoslashuvni kuchaytirish zarur. Masalan, qishloq xo'jaligiga ixtisoslashgan hududlarda agroklastarlar tashkil etish,

sanoat salohiyatiga ega hududlarda texnoparklar va erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirish maqsadga muvofiqdir.

4. Mahalliy boshqaruv organlari ishtirokini kuchaytirish.

Hududiy iqtisodiy muammolarni hal qilishda mahalliy hokimiyatlar, fuqarolik jamiyati institutlari va aholining faol ishtiroki muhim ahamiyatga ega. Shu bois, budget mablag'larini taqsimlashda ochiqlik, jamoatchilik nazorati va shaffoflik mexanizmlarini joriy etish lozim.

Xulosa:

Mintaqa iqtisodiy tizimini barqaror rivojlantirish hozirgi davrda mamlakatning umumiy iqtisodiy taraqqiyoti va ijtimoiy farovonligini ta'minlashda hal qiluvchi omillardan biridir. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, hududiy rivojlanishda muvofiqlashtirilgan tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarning mavjudligi iqtisodiy resurslardan oqilona foydalanish, investitsion jozibadorlikni oshirish va tadbirkorlikni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Barqaror rivojlanish uchun esa zamonaviy boshqaruv texnologiyalarini joriy etish, raqamli infratuzilmalarni kengaytirish, mahalliy ixtisoslashuv va klaster tizimlarini rivojlantirish zarur. Bundan tashqari, har bir hududning o'ziga xos xususiyatlarini chuqur tahlil qilgan holda, strategik rejalashtirish asosida maqsadli dasturlarni amalga oshirish bugungi kun talabi hisoblanadi. Maqolada taklif etilgan mexanizmlar amaliyotga samarali tatbiq etilsa, nafaqat mintaqaviy iqtisodiyotda, balki butun mamlakat iqtisodiy barqarorligida ijobiy natijalarga erishish mumkin. Shu bois, mintaqaviy rivojlanishni ta'minlashda ilmiy asoslangan, kompleks yondashuvlar va institutsional islohotlarning roli yuksak baholanishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch". – T.: Ma'naviyat, 2008.
2. Qodirov Q., Tursunov B. "Hududiy iqtisodiyotni boshqarish asoslari". – T.: Iqtisodiyot, 2019.
3. Soliev N.X., Abdullaev A.X. "Mintaqaviy iqtisodiyot: nazariya va amaliyot". – T.: "Fanva texnologiya", 2021.
4. Porter M. "The Competitive Advantage of Nations". – New York: Free Press, 1990.
5. Todaro M.P., Smith S.C. "Economic Deve Development". – 12th Edition. – Pearson Education, 2015.
6. Deininger K., Byerlee D. "Rising Global Interest in Farmland". – World Bank Publications, 2011.
7. Xayitov R.X. "Iqtisodiyotda raqamli transformatsiya va mintaqaviy barqarorlik". – T.: "Iqtisodchi", 2022.
8. Krugman P. "Geography and Trade". – MIT Press, 1991.
9. Stiglitz J.E., Greenwald B. "Creating a Learning Society". – Columbia University Press, 2014.
10. Egamberdiyev S., Rasulov M. "Hududiy siyosat va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish". – T.: "Ilm ziyo", 2017.
11. OECD (2020). "Regions and Cities at a Glance 2020". – OECD Publishing, Paris.
12. UNDP (2021). "Local Governance for Sustainable Development: A Guide for Practitioners". – New York.